

שו"ת אגרות משה יורה דעה ח"ג סימן קיב

גר שטבל בפני שלושה דיינים אך מחמת המקום הצר רק אחד ראה את טבילתו.

גר שטבל בפני ג' ורק אחד ראה טבילתו בע"ה ערש"ק ז"ך ניסן תשל"ד מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר זלמן שמעון דווארקין שליט"א.

בדבר הגרות שהיתה בפני שלושה דיינים כשרים שנכנסו להמקוה כשהיתה עומדת עד צוארה במים ומחמת שהיה המקום צר ולא יכלו לעמוד בשורה אחת באופן שיראו כולם היטב הרכנת ראשה במים אלא עמדו זה אחורי זה ראה רק הראשון דעמד אצל המקוה ושנים האחרים לא יכלו לראות אבל שמעו קול הטבילה בהכנסת ראשה בהמים.

והנה לדעה הראשונה שבש"ע /יו"ד/ סימן רס"ח סעי' ג' דבדיעבד אם מל או טבל בפני שנים הוי גר והש"ך בס"ק י' כתב דה"ה אפילו בפני אחד ברור שהיא גיורת ופשוט שבעובדא זו אף במכירין אותה שהיתה נכרית שצריכה שנים דוקא כדכתב הש"ך שבשביל זה נקט הש"ע בפני שנים נאמן האחד לומר שטבלה, דהא הטעם הוא דע"א = דעד אחד = אינו נאמן באיתחזק איסורא והרי באופן זה שקבלה המצות ועמדה עד צוארה במים אחרי שהוכנה בחפיפה וידעה שצריכה להטביל גם ראשה כמו שאמרו לה אז ובלא זה כל טרחתה אינו כלום ואין לה שום רצון ותאוה ואף לא טירחא קטנה שתמנע עצמה מלטבול ראשה, ואף אם יש לה איזה טעם כגון שמפחדת להטביל ראשה כמו שאיכא נשים מועטות דמועטות ונימא שרוצה להערים הרי מירתתה מאחר שהאחד מהן רואה ולכן אין לך איתרע חזקתה יותר מזה שודאי נאמן הע"א.

אבל אף לשיטת הרי"ף והרמב"ם פ' י"ג איסורי ביאה ה"ז שטבל בפני שנים אינו מועיל להחשיבו גר גמור, ואפילו אם נימא דאינו כלום לגמרי וכדמשמע שסובר כן הסמ"ג בל"ת קט"ז שכתב סתם טבל בינו לבין עצמו אפילו בפני שנים אינו גר, ועיין בשה"ג יבמות דף מ"ה שהביא כן גם מסמ"ק, נמי לא מבעיא אם שמעו קול הכנסת ראשה דודאי הוא כראיה, וכדאיתא כה"ג בגיטין ריש דף ו' לפי שני דרש"י ד"ה אפילו שמע בשמע קול קולמוסא קול הקולמוס כשהוא כותב שהוא כראה ויכול לומר בפני נכתב וסומא שפסול כתב הרא"ש שהוא משום דנראה שקרן כשיאמר בלשון בפני נחתם אבל פקח הא יכול לומר בפני נחתם הרי דבעצם אינו שקרן דהוא נחשב בפניו ממש כמו בראה, ואף שהש"ע באה"ע סימן קמ"ב סעי' ט"ו אינו מכשיר אלא בסופר ולא בפני נחתם דעדים הא הקשה ע"ז הב"ש בס"ק ל' והיא קושיא עצומה וגם בפ"ת ס"ק כ"ט הביא מס' בית מאיר שלא מצאו תירוץ נכון אך שמ"מ לא רצו לזוז מפסק הטור והש"ע, שפשוט שהוא לחומרא בעלמא בחומר א"א = אשת איש = אבל לא לדינא, שלכן בטבילה שצריך הגר לפני ב"ד סגי בשמיעת הטבילה לכו"ע, (ועיין בבדה"ב להב"י שם שכתב ע"מ שכתב הטור וכל זה בכתיבת הגט אבל בחתימתו כ"מ שצריך לומר בפני נחתם צריך שיראה כל החתימות מתחלה ועד סוף, שהוא משנה רפ"ב דגיטין ולא מובן כוונתו דשם איירי דצריך לראות שתי החתימות אבל אפשר דסגי בראה אף רק אות אחד מחתימת כל עד ועד וגם במה ששמע רק קול קולמוסא דכל עד ועד וצ"ע"ג בכוונתו).

אבל אף אם גם לא שמעו הרכנת הראש שהרי אין הכרח שישמע איזה קול בהכנסת הראש להמים, נמי פשוט שמהני דודאי זה שתניא ביבמות דף מ"ז ע"ב לפי מסקנת הגמ' דשלשה ת"ח עומדים בשעת הטבילה הא אין הכוונה לדין עדים לומר שלגרות צריך שלשה עדים, דהא ליכא כלל ענין כזה דלא יסגי בשני עדים, וגם הא על מה שאיתא בברייתא ושני ת"ח הקשה והא ארחב"א א"ר יוחנן גר צריך שלשה ויליף לה ממשפט כתיב ביה, וא"כ לא היה שייך לכאורה שיהיה להשלשה דין ראיית הטבילה, וזה נראה בטעם התוס' יבמות דף מ"ה ע"ב ד"ה מי שסברי בתירוץ הראשון שהיא דעה הראשונה דהשלשה הוא לקבלת המצות שלכאורה קבלת המצות אינו מעצם מעשה הגרות דלא הוזכר בגמ' למוד ע"ז ואף שאפשר שייך גם זה למילף מאבותינו שאמרו נעשה

ונשמע, מ"מ הא לא מצינו בגמ' ביבמות דף מ"ו ע"א בהברייתא שיליף למילה וטבילה מהאבות ואמהות שיליף שם נמי לקבלת המצות, אלא נראה דקבלת המצות אינו ממעשה הגרות אבל מי שלא קבל המצות לא הוכשר להעשות גר, וסברי התוס' דרק זה שייך לב"ד דנתחדש שהוראה זו דאיש זה ואשה זו כשריך להעשות גרים צריך שלשה דמשפט כתיב ביה, ולכן כשקבל המצות בפני ג' וגם זה גופא למול ולטבול מורין לו שהוא כשר להעשות גר והולך אחר זה ומל וטובל אף שלא בפני ב"ד הוא גר כיון שעשה ע"פ הוראתם, ומדויק לשון הרמב"ן שהביא המ"מ בפ"ג מא"ב ה"ט אבל אי קביל עליה בפני ג' למול ולטבול והודיעוהו מקצת מצות כדין והלך ומל וטבל שלא בפני ב"ד ה"ז כשר, וכוונתו בלשון והודיעוהו גם שקבל עליו וכמפורש בלשון בחדושי, דמפרש דהב"ד צריכין להורות שזהו ענין ב"ד היינו שקבל בפניהם המצות ולילך למול ולטבול, מורין שהוא כשר להעשות גר שהוא במה שימול ויטבול, וא"כ נראה שאף הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג המצריכין שמעשה המילה והטבילה צריך שיהיה בפני הב"ד נמי הוא בדין הוראה השייך לב"ד אבל סוברין שחדוש התורה לא רק שיורו שנכרי זה כשר להעשות גר ע"י מילה וטבילה אלא צריך שיורו שהוא גר תיכף כשיטבול, וכן בשעת המילה צריכין שיורו שמעתה צריך רק טבילה, שלכן בשביל זה צריכין להיות ממש בשעת המילה וטבילה, שלכן אין להצריך דוקא ראייה ממש שאם איכא ידיעה ואומדנא גדולה כזו שודאי הכניסה כמו שאמרו לה שלא היה אפשר לה שלא להכניס ראשה ולהתחזק כגיורת כדכתבתי אין לחוש לכלום, ובעצם אף אם היה להם דין ראייה כעדים הא גם בעדות מעידין על ידיעה ברורה בלא ראייה כדכתיב או ראה או ידע כדאיתא בשבועות דף ל"ד ע"א ואף אם לא מועיל בדיני נפשות הא גר משפט כתיב שהוא לממון ולא לנפשות דהרי לא מצרכינן אלא ג' ב"ד ולא כ"ג.

ולכן אף אם נימא ששייך להצריך ב"ד גם על עשיית המעשה ולא על ההוראה, כדאשכחן בסמיכה על פר העלם שהוא רק מעשה בעלמא והוא מדין ב"ד דלכן שייך לומר אין ב"ד שקול גם בסמיכה שליכא שום נידון עיי"ש בסנהדרין דף י"ג ע"ב משום דכיון דצריך ב"ד הוא דוקא כשלא יהיה שקול, שא"כ אפשר לומר כן גם בגרות דצריך ב"ד להיות במעשה הגרות לא בשביל השייכות להוראה מ"מ אין טעם להצריך בהו ראייה דוקא יותר ממה שהצריכה תורה בהגדת עדות.

ועיין בתוס' דף מ"ה ע"ב ד"ה מי דיש מפרשים דכיון דידוע לכל שטבלה כאילו עומדים שם דמי, דלכן אפשר להקטין המחלוקת דכו"ע מודים לסברא זו דהי"מ ומה שפליגי הוא שלא מחשבי זה שמצד חיוב טבילה לקרי ולנדתה שאינו בעצם ידיעה ממש אלא מצד צרוף החזקה שראו שהם שומרי דיני התורה שאין להחשיב בשביל זה כאנן סהדי מצד ידיעה זו, ולא מצינו בעלמא שחזקת צדקות דאדם יתחשב כאנן סהדי דאדרבה הרי חזינן דילפינן מוספרה לה לעצמה שע"א = שעד אחד = ואשה נאמנין באיסורין ואי הוה מחשיב זה לאנן סהדי הרי איכא כו"ע לעדים וצ"ע שיטת הי"מ, אבל בידיעה ברורה מאומדנא מעצם העובדא לא מצד צרוף חזקות כו"ע יודו דנחשבו כעומדים שם וכראו בעיניהם ממש, לכן אין בזה שום חשש והיא גיורת כשרה. והנני ידידו, משה פיינשטיין.